

Az MSZMP és a lengyelországi válság, 1980-1981 ^[1]

Varsóban 1981. december 13-án, éjjel egy óraker rendkívüli ülést tartott a Lengyel Államtanács, hogy törvényesen szentesítse a „W órát”, vagyis elfogadja a lengyelországi hadiállapot bevezetését, amely egyébként de facto már órák óta érvényben volt az egész ország területén. Válogatásunk öt dokumentumot tartalmaz, amely keresztmetszetében igyekszik bemutatni, milyen magatartást tanúsított az MSZMP felső vezetése és Kádár János, a párt első embere az 1980–1981-es lengyelországi válsággal szemben.

Bevezetés

Varsóban 1981. december 13-án, éjjel 1 óraker rendkívüli ülést tartott a Lengyel Államtanács, hogy törvényesen szentesítse a "W órát", vagyis elfogadja a lengyelországi hadiállapot (amelyet Magyarországon eufémisztikusan szükségállapotnak fordítottak) bevezetését, amely egyébként de facto már órák óta érvényben volt az egész ország területén.

A hadiállapot bevezetésével Jaruzelski tábornok egy 16 hónapja tartó válságnak kívánt ily módon véget vetni, amely alapjaiban rendfűtette meg nemcsak Lengyelországot, hanem - mint később kiderült - a Szovjetunió vezetete szocialista tábornok is. Az 1980 augusztusában kirobbant s futótűzként terjedő sztrájkok - ezek kiváltó oka a vérszenes romló gazdasági helyzet, a bürokratikus hatalom önkénye, az áremelések miatti tiltakozás illetve bérmelés követelése volt - nyomán a hatalom meghátrált s beleegyezett szabad szakszervezetek megalakításába. Így jött létre a "Szolidaritás" (teljes nevén: "Szolidaritás" Független Öngazgató Szakszervezetek), amely nem ágazati, hanem regionális alapon szerveződött, s amelyhez csatlakoztak a demokratikus ellenzéki csoportok, tömegesen a párttagok, valamint élvezte a lengyel katolikus Egyház, s a nemrégiben megválasztott lengyel pápa, II. János Pál támogatását is. A "Szolidaritás" élére a gdanski hajógyár karizmatikus munkásvezérét, Lech Walesát választották. A társadalom túlnyomó része úgy vélte, benne öltött testet a munkások vagyis annak az egyetlen társadalmi csoportnak az összessége, amely 1956 (Poznan) és 1970 (Tengermellék) valamint 1976 (Radom) után megint megrengette az országot, és ezúttal meghátrálásra kényszerítette a kommunista hatalmat.

Az elkövetkező egy évben a hatalom által folyamatosan kiprovokált konfliktusok sorozata következett, de a döntő összecsapást egyik fél sem vállalta. A Lengyel Egyesült Munkáspárt vezetése számára egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a "Szolidaritás" nem engedi beolvasztani magát a fennálló rendbe. A szakszervezet óvakodott attól, hogy ürügyet szolgáltasson a szovjet beavatkozásra, és eredeti célja nem a rendszer felszámolása, hanem annak gyökeres átforgatása volt (politikai és gazdasági téren egyaránt), csakhogy lépten-nyomon beleütköztek a szűkre szabott korlátokba, minden konfliktus után egyre inkább radikalizálódtak, s egyre nyíltabban hangoztatták, hogy a LEMP nem rendelkezik legitímációs alappal. Emellett a "Szolidaritás" a hatalom provokációjára adott válaszként minden egyes alkalommal megmutatta, hogy sztrájkfelhívásainak hatalmas tömegek tesznek eleget, amelyeket kézben is tud tartani.

1981 szeptemberében zajlott le az akkor már 9,5 millió tagot - ez az állami szektor dolgozóinak közel 60 százalékát, a teljes felnőtt társadalomnak pedig több mint 30 százalékát jelentette - számláló "Szolidaritás" szakszervezet I. kongresszusa a "Zapad '81" hadgyakorlat árnyékában, amely a NATO értékelése szerint a szovjet hadsereg legnagyobb hadgyakorlata volt 1945 óta. Ezen a kongresszuson fogadták el a kelet-európai munkásokhoz címzett üzenetet, amelyben azokat támogatták, akik "rászánták magukat arra, hogy harcoljanak a szabad szakszervezeti mozgalomért" abban a reményben, hogy "képviseloink nemsokára találkozhatnak, hogy kicseréljék szakszervezeti tapasztalataikat". Ezt a nyilatkozatot mind a lengyel pártvezetés, mind a többi kommunista ország vezetése hisztérikus dühkitéréssel támogatta. Moszkvában egyenesen "szocialista- és szovjetellenes orgiának" nyilvánították a kongresszust, s közzétették a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának nyilatkozatát, melyben leszögezték, hogy "határozott és radikális lépéseket" várnak a lengyel vezetéstől. Jóllehet a hadiállapot bevezetésével kapcsolatos első tervek már egy évvel korábban elkészültek, majd fél évvel később hozzáláttak pontos kidolgozásához is, a tényleges megvalósítás 1981 októbertől indult el, amikor is az Edward Giereket 1980 szeptemberében a pártvezetői tisztségben felváltó Stanislaw Kania helyét szinte egyöntetű szavazás nyomán Wojciech Jaruzelski vette át (egyben 1968 óta honvédelmi miniszter, s 1981 februárjától miniszterelnök). A funkciók halmozása ez esetben azt jelentette, hogy a döntéshozatal rendkívül leegyszerűsödött.

I.

Leonyid Brezsnyev már 1980 nyarától folyamatosan nyomást gyakorolt a "lengyel elvtársakra", hogy "menjenek át ellentámadásba", és állandó harcokszűtségekben voltak a Szovjetunió nyugati katonai körzetei, valamint a Lengyelországban és az NDK-ban átlomázó szovjet csapatok. Emellett a szovjet sajtóban - majd a példa nyomán a Varsói Szerződés más államainak tömegtájékoztatóiban is - teljesen megszokottá váltak a "Szolidaritás" elleni agresszív támadások, illetve a lengyel pártvezetés bírálata, annak határozatlansága miatt. A nyomásgyakorlásból kivették részüket Lengyelország más szomszédai is, amelyek szintén rendkívül élesen reagáltak a lengyel eseményekre. Erich Hoenecker és Gustav Husák a mielőbbi "testvéri" fegyveres beavatkozást szorgalmazta, ezt azonban a Kreml engedélye nélkül nem teheték meg.

Hozzájuk képest valamelyest más volt Kádár János magatartása. Természetesen ő is azt kívánta, hogy vessenek véget annak, ami Lengyelországban zajlik, ugyanakkor 1956-os tapasztalataiból kiindulva azt hangsúlyozta a lengyel testvérpárt vezetői előtt, akiket rendkívül érdekelt Kádár véleménye, hogy mindezt maga a lengyel vezetetés oldja meg, a lehető legkisebb áldozattal - amennyire lehetséges vérontás nélkül -, s csak a minimálisan szükséges "adminisztratív" eszközök bevetésével. Az 1970-es éveket követő viszonylagos fellendülés után Magyarországon is éppen a '80-as évtized elején kezdtek mutatkozni a gazdasági válság egyre szaporodó jelei. Előbb stagnált, majd lassan süllyedésnek indult az életszínvonal, miközben folyamatosan érkeztek a hírek a lengyelországi sztrájkokról. A magyar társadalom egy részében az a vélemény alakult ki, hogy a két esemény között ok-okozati összefüggés van, ezt az érzést pedig saját jól felfogott érdekében a Kádár-féle pártvezetés - amely a lengyel válság magyar belpolitikai hatásait tekintve és szintén 1956-ból okulva erősen tartott a lengyel helyzet magyarországi kisugárzásától, a "lengyel ragály" átterjedésétől - mintaszerűen megszervezett, hazug és visszataszító propagandájával mindinkább felerősítette és meglehetősen sikeresen hangoztatta. Önmagának ugyanakkor a legfelső magyar pártfórum, főként Kádár, minduntalan azt bizonygatta - nem is minden alap nélkül -, hogy saját irányvezetésük 1956-57 óta helyes és hatékony, a magyar társadalom egészében véve követi az MSZMP politikáját, elfogadja és magáénak tartja azt. (Egyébként a lengyel pártvezetés odahaza megkísérelte kijátszani a "magyar kártyát" saját nemzetével szemben: Lengyelországban 1981 októberében bemutatták az "Igy történt" című dokumentumfilmet az "1956-os magyarországi ellenforradalomról", hogy a "magyar forogatókönyv" felelevenítésével is megretentsék - mint kiderült, sikertelenül - a lengyeleket.)

A lengyel belpolitikai helyzetet súlyosbította a gazdaság állapota, amely még KGST-mércével is drámai volt. Csökkent a termelés, megszakadtak a vállalatok kapcsolatai, együttműködés helyett mindennaposá vált a gyárak között az "áruért-áru" típusú csere. Súlyos problémát jelentett, hogy nagyon sokat romlott az ellátás, egyre nehezebb volt beváltani az újból bevezetett jegyeket (1981 áprilistól jegyre adták a vajat, a lisztet, a rizst, a kását, júniustól a tejsót, a búzadarát és a gyermekruhákhoz használatos mosóport). Egyes országrészekben hiány volt alkoholtól és cigarettától, s maga a pártvezetés szándékosan is idézett elő hiányokat, igyekezőn az ellátási nehézségeket a "Szolidaritásra" hárítani. (Ugyanakkor hatalmas készleteket halmoztak fel a bevezetendő hadiállapotra gondolva.) Csökkent a termelés, nem annyira a sztrájkok, mint inkább az irányítási rendszer szétzilálódása és az ellátási nehézségek miatt, amelyek elsősorban az alkatrész- vagy nyersanyagimporttól függő vállalatokat sújtották. Nőtt az inflációs nyomás, 1981 tavaszán már mintegy 300 milliárd zlotyra becsülték az árfedezet nélküli pénzt. Bizonyos magántranzakciókat - lakás- vagy autóvásárlást - dollárban kezdtek intézni (abban is számoltak). Nőtt a külföldi adósság, csökkent az export.

1981 őszén - immár minden meggyőződés nélkül -, a lengyel vezetetés ismét megpróbálkozott azzal, hogy beillesse a "Szolidaritást" az általuk ellenőrzött intézmények rendszerébe. Szüntelenül folyt a kormány és a "Szolidaritás" tárgyalásai, a legnagyobb nehézségek árán jutottak csak kompromisszumra - kizárólag másod- és harmadrendű kérdésekben. Országszerte helyi sztrájkok törtek ki. Vagy elhúzódtak vagy úgy értek véget, hogy egyik fél sem lehetett elégedett. A hatalomnak láthatóan érdekében állt, hogy az egyre kezelhetetlenebbé váló anarchia érzetét keltse. A Politikai Bizottság december 1-jei ülésén leszögezték, hogy "a helyzet drámai" és "azonnali" készültséget rendeltek el: "huszonnyeg órá szolgálat, állandó összeköttetés, megerősített őrjáratok", "az állami intézmények és pártszervek épületeinek védelme". A LEMP vezetése tudta jól, hogy a párt mint mozgósító erő gyakorlatilag nem létezik, legalábbis elvesztette az önálló cselekvés lehetőségét. Pár nappal később még azt is fontolóra vették, nem kellene-e feloszlatni és "kommunista pártot alapítani" helyette. (1980 és 1984 között 3,1 millióról

2,1 millióra csökkent a LEMP tagjainak száma!) A PB szóban forgó ülésén azt is leszögezték, hogy "betelt a pohár". A "Szolidaritás" is elmondhatta volna ugyanezt - minden fontos követelését elutasították.

Végül a PB december 5-i ülésén döntöttek a hadiállapot bevezetéséről. Jaruzelski az ülésen azt fejtegette, hogy "iszonyúan lejárhatja magát a párt - 36 éve hatalmon van, és most rendőri erőkkel (sic!) kell megvédeni. De nincs más választásunk". A "W óra" kijelölését szó nélkül átengedték a tábornok-elsőtítár-miniszterelnöknek. Nem említette senki a "testvéri szövetségeket", akik teljes készületben voltak, és készek lettek volna segíteni, ha az első csapás nem jár sikerrel. A legújabb szovjet dokumentumok tükrében sem lehet eldönteni, hogy Moszkva valóban elszánta volna-e magát a beavatkozásra, ha ezt Jaruzelski tábornok nem teszi meg. Úgy tűnik, hogy a külső segítség bármiféle nyílt formáját a lengyel vezetés csak végső eshetőségként vette figyelembe, ha kiderülne, hogy a hadsereg, a rendfenntartó erők és a LEMP-apparátus képtelen lenne úrrá lenni a helyzeten. Minden jel arra mutat, hogy Jaruzelski tábornok a maga hatalmát igyekezett elsősorban menteni, ugyanis ha tovább halogatta volna a hadiállapot bevezetését, a LEMP legfelső vezetésében akadt volna olyan személy, aki szívesen a helyébe lépett volna, még olyan áron is, hogy behívja a szovjet hadsereget. Bár a Kreml valóban régóta sürgette a "megoldást", igazából nem vágyott katonai beavatkozásra, tisztában volt azzal, milyen árat fizetne ezért a lépésért politikailag és anyagilag egyaránt, nem is szólva arról, hogy akkor már mélyen belegabalyodott az afganisztáni kalandba.

A hadiállapot bevezetése teljesen váratlanul és felkészületlenül érte a "Szolidaritás" s általában véve a lengyel társadalmat, éppen ezért a megvalósítás nagyon hatékonyan folyt. Ennek ellenére sztrájkok és utcai megmozdulások az ország szinte minden pontján előfordultak, ezeket azonban - éppen az összeköttetés hiánya, az elszigeteltség miatt - rendkívüli kegyetlenséggel mindenütt viszonylag hamar elfojtották, sztrájkhullámra nem került sor. Különösen erős ellenállást fejtettek ki Sziléziában, a bányák mélyén sztrájkoló munkások tiltakozását volt a legnehezebb megtörni. Ott, a "Wujek" bányában nyitott tüzet a karhatalom, ami kilenc bányász életét oltotta ki. Sokszor használtak fegyvert, ha rohamoztak vagy feloszlatták a tömegeket az utcán (többek között Gdanskban, a Katowice Kohóban /Huta Katowice/, Wrocławban), ez legalább öt halálos áldozatot követelt. Az viszont felmérhetetlen, hogy a hadiállapot miatt közvetve hányan haltak meg, például a betegek közül, akikhez a mentők nem tudtak kimenni. Számukat több százra teszik.

Összességében több mint ötezer személyt internáltak illetve ítéltek el (utolsó nagyobb csoportjuk az 1986-os amnesztiával szabadult), köztük Lech Walesát, akit 11 hónapig teljes egészében elzárva tartottak a külvilágtól. Az 1981. december 22-i PB-ülésen Jaruzelski már megkönnyebbülve jelenthette ki, hogy "megnyertük az első csatát". Sőt, megnyerték a hadjáratot is, hiszen az elkövetkező néhány hónap alatt teljesen urai lettek a helyzetnek, olyannyira, hogy 1983 januárjában felfüggesztették, majd júliusban eltörölték a hadiállapotot. A háborút azonban mégsem nyerték meg. A hadiállapot ismét csak azt bizonyította, hogy a kommunista rendszer nem reformálható, agresszív (sőt, kegyetlen, elég csak Jerzy Popieluszko atya 1984 októberi brutális meggyilkolására utalni), és képtelen elviselni, hogy elveszítse az ellenőrzést a társadalom - és az állam - fölött. A rendszer válságát 1981-ben csak elnapolni sikerült, és 1989-ben már semmi sem mentette meg az összeomlástól.

A jelen válogatás öt dokumentumot tartalmaz, amely keresztmetszetében igyekszik bemutatni, milyen magatartást tanúsított az MSZMP felső vezetése és Kádár János, a párt első embere az 1980-81-es lengyelországi válsággal szemben. A szovjet befolyási övezetben fekvő országok vezetői tisztában voltak azzal, hogy hatalmuk valós társadalmi támogatottság híján - ez alól Románia valamelyest kivétel volt - a Szovjetuniótól függött. Természetes tehát, hogy a rendszer egészét érintő külső és belső kihívásokra - csatlós mivoltuktól függetlenül, már csak saját hatalmuk fenntartása érdekében is -, valahogyan reagálniuk kellett; ezt a magyar reakciót tükrözik vissza az ehelyütt közölt dokumentumok.

Források

Jelentés a Politikai Bizottság részére

Magyar Országos Levéltár 288. f. 5/815. ó. e. 17-28. o.	MDP/MSZMP-iratok osztálya
MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KÜLÜGYI OSZTÁLY	SZIGORÚAN BIZALMAS! Készült: 23 pld-ban Budapest, 1980. dec. 8.

JELENTÉS a Politikai Bizottság részére

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának kezdeményezése és a Politikai Bizottság határozata alapján Kádár János elvtárs vezetésével december 5-én magyar küldöttség vett részt a Varsói Szerződés tagállamai legfelsőbb szintű párt, illetve magasszintű állami vezetőinek moszkvai találkozásán. A magyar küldöttség tagja volt Gyenes András elvtárs, a KB titkára és Borbándi János elvtárs, a Minisztertanács elnökhelyettese.

A találkozóról a tagállamok képviselői közös közleményt adtak ki, amely a december 6-i magyar napilapokban teljes terjedelmében megjelent.

Az értekezlet egyetlen napirendje - a nemzetközi helyzet összefüggésében - a lengyelországi helyzet megvitatása volt.

Bevezetőjében S. Kania elvtárs ismertette a válság lengyel értékelését és szót a Lengyel Egyesült Munkáspárt tevékenységéről. Hangsúlyozta, hogy igen nehéz, a szocializmus számára veszélyes helyzet alakult ki Lengyelországban, amely magában hordozza az anarchia és az ellenforradalom elemeit is. A LEMP vezetése tudatában van internacionalista felelősségének, annak, hogy a válságot saját magának kell megoldania, s van terve a kiútra. Az SZKP-val állandóan kapcsolatban áll, folyamatosan konzultál, támaszkodik a Szovjetunió és a többi szocialista ország sokoldalú segítségére, amelyre a jövőben is számít.

A válságot súlyosbítja, hogy 1956 óta ez már a negyedik; érinti a munkásosztályt és a társadalom más rétegeit, beleértve a fiatalok tömegeit is; időben elhúzódo jellegű; élezi a helyzetet a sztrájkok, s a szakszervezeteket a szocializmus-ellenes erők a maguk hasznára próbálják felhasználni.

A jelenlegi nehézségek ellenére megállapítható, hogy a párt helyzetelemzése helyes volt: a válság oka elsősorban a munkásosztály jogos elégedetlenségében keresendő. A párt ideológiailag nem állt a helyzet magaslatán, elmosta a társadalom osztályjellegét, korán meghirdette a fejlett szocialista társadalom jelszavát olyan helyzetben, amikor a mezőgazdaságban még kisárutermelés folyik. Az ellenséges erők az elégedetlenséget politikailag is felhasználták és éles osztálykonfliktusokat provokáltak. A sztrájkhullámok idején helyes volt, hogy a megoldást politikai eszközökkel keresték, a kiutat csak a kompromisszum biztosíthatta.

Létrejött a "Szolidaritás" szakszervezet, amelyet az ellenséges erők hoztak létre, de a munkások körében is népszerű. Jelenleg mintegy 6 millió tagja van, míg az ágazati szakszervezetek kb. 5 millió tagot tömörítenek. Megerősödött az egyház, úgy is, mint a tömegek szociális jogainak védelmezője. Igen aktívak és agresszívek a nyugati ellenséges erők, valamint a reakciós emigráció.

A jelenlegi helyzetben a pártnak azon az alapon kell megerősödni, hogy a válságból politikai módszerekkel keresi a kiutat. Igen fontos hangsúlyozni, hogy nem a szocializmus és nem a párt vitte válságba az országot, hanem a munka közben elkövetett hibák és a pártélet lenini normáinak megsértése. Ezért a párt a megújulás jelszavával lép fel. A KB VI. plénuma ezt elfogadta, de sajnos a pártnak változatlanul nem a tennivalók, hanem a múltban való problémázgatás van előtérben. A párt taglétszáma csökken, ugyanakkor mintegy 26 ezer új tagjelöltjük van. A helyzet rosszabbodik a Tengeremelléken, Wrocławban és Varsóban, ezzel szemben pozitív folyamatok indultak be Sziléziában, Katowicében, Krakóban, Poznanban és Bydgoszczban.

Tömeges az az igény, hogy a hibát elkövetőket vonják felelősségre. A párt ezt a kérdést a pártellenőrzési és a népi ellenőrzési szervek hatáskörébe utalta.

Pozitívnak mondható, hogy bár az ellenség aktív munkát folytat az egyetemeken, eddig ez a törekvésük nem járt az általuk remélt eredménnyel. A párt helyes döntései következtében jók a feltételek a Parasztpárttal való együttműködéshez.

A szocializmus-ellenes erők a munkásosztály sztrájkmozgalmait újabban már politikai célokra használták fel. A "Szolidaritás" képviselői már államellenes kijelentéseket is tettek. Aktivizálódtak a munkásvédelmi bizottságok, ezek ellen a párt politikai eszközökkel harcol. A "Független Lengyelország Konföderációja" mozgalom vezetőinek egy csoportját már letartóztatták, a napokban további őrizetbe vételekre kerül sor. (Az ellenség tevékenysége miatt elő kellett készíteni az adminisztratív eszközök bizottságát.) A miniszterelnök mellett működik egy operatív szerv, amely a rendkívüli állapot bevezetésére is felkészült. Formálják a párttagok ütöképes alakulatait, amelyek fegyvert is kapnak. Ezek ma 19 ezer főt számlálnak, december végére létszámuk eléri a 30 ezret. Szükség esetén rajtaütésszerűen letartóztatják a főbb ellenséges elemeket, kézbe veszik a tömegkommunikációs eszközöket, a vasutat, a főbb stratégiai pontokat.

A párt azonban a kiutat politikai eszközökkel szeretné biztosítani. Erre a VII. plénum kedvezőbb légkört teremtett. A pártnak erősödött a demokratikus centralizmus. A párt felhívással fordult a lengyel néphez, s ebben a korábbiaknál élesebben fogalmaz. Erre azonban szükség volt, ezt követeli meg a válság, és ezt igényli a

társadalom is.

A kiút keresésében kulcsszerepe van a pártnak, amely számára fontos, hogy kijusson a "kölcsonös elszámoltatások állapotából". Az ellenség meg akarja bontani a párt szervezeti egységét is. Az egészséges erők éles harcot folytatnak a frakciózás ellen, fellépnek az eszmei egység megszilárdításáért. A párt rendkívüli kongresszusának összehívását egyelőre a jövő év első és második negyede közé helyezték, nagy azonban a veszély, mert a feltételek nem értek meg arra, hogy a pártvezetetek marxista küldötteket válasszanak. Úgy tunik, hogy a kongresszusra a kitűzött időpontban nem kerülhet sor. A párt vezetése jelenleg a kádercserékkel foglalkozik, ez a tevékenység tervszerűen folyik.

Kania elvtárs elismerte, hogy a LEMP megérdemli a kritikát a tömegtájékoztatói szervek munkája miatt. E téren is beindították a határozott, tudatos kádermunkát, hogy gyökeresen megváltoztassák a propaganda jellegét. A KB orgánumaiban megfelelő a helyzet, a varsói és több vajdasági pártlapnál ugyancsak, de minden tömegtájékoztatói eszközt kézbe kell venniük.

A szakszervezetekről szólva elmondta, céljuk, hogy visszaállítsák a mozgalom osztályjellegét. Az ágazati szakszervezetek ennek értelmében tevékenykednek. Lehetséges, hogy szakszervezeti föderációt kell majd létrehozni. A "Szolidaritást" a választások megtartására kell kényszeríteni. A tapasztalat azt mutatja, hogy ezek során az ellenforradalmi erők a vezetésből kibuknak, bejut viszont sok becsületes kommunista. Walesát "a ravasz félnótásként" jellemezte, hangsúlyozva, hogy mozgalmának vezetőire sok szélsőséges erő is hatást gyakorol (anarchisták, terroristák). Meg kell akadályozni, hogy szorosabbra fűzze kapcsolatát a munkásvédelmi bizottságokkal.

A lengyel fegyveres erőknél rend van, az állomány pártos magatartást tanúsít. Fontos azonban a politikai nevelőmunka, mert az események rájuk is hatást gyakorolnak, s a hadseregben az új sorozások következtében az állomány egynegyede lecserélődött.

Javul a Szejm és a helyi tanácsok helyzete. Munkájukat még népszerűbbé kell tenni, ezért azok bizonyos kérdéseket nyilvánosan is megtárgyalnak, ezzel tekintélyük növekedik a tömegek körében.

Rendkívül súlyos az ország gazdasági helyzete, hiányos a piaci ellátás, fokozatosan be kell vezetni a jegyrendszert. Lengyelország igyekszik több árut exportálni (pl. színes televízió), hogy élelmiszert importálhasson. 1981-ben ismét csökken a nemzeti jövedelem. Visszaesik a széntermelés, mert a bányászok nem hajlandók vasárnap is dolgozni.

Lengyelország jelentősen függ a Nyugattól, elsősorban az NSZK-tól és az USA-tól. Tőkés adósságállománya mintegy 27 milliárd dollár. 1981-ben további 10 milliárd dollár kölcsönt kell felvenniük, a tőkés export értéke nem fedezi a kötelező törlesztéseket, az importot pedig újabb hitelekkel kell finanszírozniuk. Az USA és más tőkés államok tudomásukra hozták, hogy ha Lengyelország belép a Nemzetközi Valutaalapba, akkor kedvezőbb hitelfeltételeket biztosítanak számára. Lengyelország azonban elvi megfontolásból nem fogadja el a javaslatot.

A gazdasági stabilizáció terve szerint mintegy három esztendőre van szükség, hogy a jelenlegi gondokat felszámolják. Támaskodni kívánnak a Szovjetunió pénzügyi és gazdasági szakértőire, emellett más szocialista országok tapasztalatait is szeretnék felhasználni.

December 16-án lesz a gdanski események 10. évfordulója, erről meg fognak emlékezni. A LEMP nem tudja teljesen elszigetelni magát ettől, nem engedheti át a terepet az osztályellenségnek. Az évfordulót feltehetően a VI. kongresszus és a VII. plénum értelmében fogják kezelni.

Befejezésül Kania elvtárs hangsúlyozta, hogy a lengyel kommunisták készek minden erővel megvédeni a szocializmust az országban.

Kania elvtársat követően előbb T. Zsivkov, majd Kádár János elvtárs kapott szót. Kádár elvtárs beszédében hangsúlyozta: a találkozóknak az a célja, hogy egyeztessük véleményünket, bátorítsuk a szocializmus híveit Lengyelországban és szerte a világon, figyelmeztessük az osztályellenséget. A jelenlegi bonyolult nemzetközi helyzetben a lengyelországi események közvetlenül érintik Európát és a Varsói Szerződést is. A nemzetközi helyzet időszere kérdéseiről röviden szólva áttért a lengyelországi helyzet elemzésére. Rámutatott, hogy a válság gyökerei mélyek, okait a mezőgazdaságban, a túlfeszített iparfejlesztési és beruházási ütemben, a sorozatos béremelésekben és az árufedezet hiányában, valamint a vezetési hibákban kell keresnünk. Mindezek vezettek a feszültségekhez, a sztrájkokhoz, s elindították a bomlás, az erőzi folyamatát. Az osztályellenség a korábbi magyarországi, csehszlovákiai és lengyelországi eseményekből többet tanult, mint mi magunk. Formálisan például elismerik ugyan a párt vezető szerepét, a szocializmus építését és a Varsói Szerződéshez való tartozást, ténylegesen azonban minden téren visszavonulásra akarják kényszeríteni a szocialista erőket.

Az imperialista erők azt hangoztatják, hogy a többi szocialista ország "fél a lengyel fertőzéstől". Az események bennünket belpolitikai szempontból kevésbé nyugtalanítanak, a kérdéssel inkább mint közös nemzetközi gonddal foglalkozunk. Kérte Kania elvtársat, ne értsé félre, ha a közhangulatunkra hivatkozik. A tengeremléki események idején közvéleményünk történelmi barátságunk ellenére felvetette, hogy képtelenség nem dolgozni és többet elosztani, vagy sztrájkolgatni, miközben a többi szocialista ország dolgozik. Foglalkoztat bennünket a lengyel képviselő kérdés SZOT kongresszusunkon is. Nem volna helyes, ha nem venne részt azon lengyel küldöttség, ám nagyon fontos, hogy milyen lesz annak összetétele. A "Szolidaritás" nemzetközi legalizálásához mi nem nyújtunk segítséget. Kérjük a LEMP vezetését, hogy ezt vegyék figyelembe a küldöttség összeállításánál.

Kádár elvtárs hangsúlyozta szolidaritásunkat, rámutatott, hogy a válságban a szocialista kiutat maguknak a lengyel kommunistáknak kell megtalálniuk. Mi nem tudjuk és nem is akarjuk ezt a kiutat meghatározni, de néhány elvtársi szót szeretnénk mondani. Feltétlenül szükséges a párt vezető szerepének megőrzése, a szocialista alkotmányos rend, a népi államhatalom fenntartása, amelyben a hírközlő szervek, mint a hatalom elválaszthatatlan része, fontos szerepet játszanak. Jelentős feladat a Varsói Szerződéshez szervezetéhez való tartozás védelme is.

Pártunk nemzetközi kapcsolataiban mind a testvérpártoknak, mind a tőkés kormányok képviselőinek ugyanazt fejtette ki, amit most is hangsúlyoz. Közöltük a jogosztáv elvtársakkal, Carrington brit külügyminiszterrel és Wischnowsky SPD alelnökkel és másokkal is, hogy Lengyelország nem eladó, nem lehet megkapni, nem lehet a Varsói Szerződésből kiszakítani. Lengyelországban hatalmas erők vannak, amelyek ugyanezt vallják, s a válságot a lengyeleknek kell megoldani. Úgy tunik, hogy ezek a tárgyalópartnerek megértették, hogy miről van szó.

Mi nem kívánunk a lengyel elvtársaknak tanácsokat adni, de vannak forradalmi tapasztalataink, amelyekről hasznos véleményt cserélni annak figyelembevételével, hogy kopírozni semmit sem szabad. Ha abból indulunk ki, mi mit csinálnánk az adott helyzetben, mindenekelőtt azt tartanánk rendkívül fontosnak, hogy a párt megkapaszkodjon, majd ellentámaszba menjen át. Döntő jelentőségű sürgősen, az eddiginél kategórikusabb formában megfogalmazni a kibontakozás politikai platformját. A rendkívüli kongresszus is csak ilyen politikai platform alapján végezhet hasznos munkát. A káderek megítélésénél azok jelenlegi tevékenységét kell figyelembe venni. Ezt a munkát a Központi Bizottságnál és a Politikai Bizottságnál kell kezdeni. Ha a vezető szervek egységesek, akkor az az egész pártba átsugárzik.

A helyzet most sajátos a pártban, az események maguk szelektálják a párttagságot, s ebben nem a számszerűség az elsődleges, hanem az, hogy hányan támogatják a párt platformját. Fontos a korábbi hibáktól elhatárolódni, de nem a bunbakok keresésére kell a fő figyelmet összpontosítani. (Ennek kapcsán Kádár elvtárs utalt arra, hogy Rákosiék csoportját mi csak 1962-ben vontuk felelősségre.)

A pártban világos helyzetet kell teremteni, a párt döntéseibe mások semmiféle demokrácia jelszavával nem szólhatnak bele. Ugyanez vonatkozik az államhatalom kérdéseire is. A párt platformjának bizonyos eltökéltséget tükröznie kell, mutasson rá, hogy a LEMP ezután sem keresi a vérontást, de nyíltan kell hirdetni, hogy bizonyos dolgok védelmét minden eszközzel biztosítani fogja. Egy világos, nyílt politikát az országnak legalább a fele támogatni fogja. Ebben nemcsak a kommunistákra számíthatnak, hanem minden más haladó, hazafias erőre, még a vallásosakra is. Kádár elvtárs visszaemlékezett arra, hogy az 56-os eseményeket követően a szovjet elvtársak azzal bátorították a magyar kommunistákat, hogy erősebbek, mint gondolnák. Ugyanez vonatkozik most a lengyel kommunistákra is.

Befejezésül hangsúlyozta, hogy a kialakult helyzet a lengyel párt és a nép ügye, de elválaszthatatlan a szocialista közösségtől, az európai és a világpolitikai kérdésektől. Közös erővel túljutunk a nehézségeken. Mi szolidárisak vagyunk. A kibontakozásban számíthatnak a világ haladó erőire és bizonyos értelemben még a konfrontációt nem akaró józan tőkés körökre is.

Leonyid Brezsnyev elvtárs az értekezlet végén kért szót. Hangsúlyozta, hogy a lengyelországi folyamatokat meg lehetett volna előzni, ő maga a hibákra többször felhívta Gierék elvtárs figyelmét, legutóbb az 1980-as krími találkozó idején is. Gierék elvtárs azonban minden esetben azzal nyugtatgatta, hogy a párt ura a helyzetnek. Az eseményeknek azonban komoly következményei lettek, kihatottak a nemzetközi helyzetre és a béke ügyére is.

Érthetetlen, hogy miért vonult vissza a párt az első támadást követően. A LEMP-nek nem a múltat kellene bolygatnia, mert ezzel az ellenség kezébe ad fegyvert. Az ellenséges erők a jelenlegi helyzet valós értékelése alapján dolgoznak. Ezzel szemben, annak ellenére, hogy egy hónappal ezelőtt a LEMP és az SZKP vezetői a helyzetet és a tennivalókat azonosan értékelték, a helyzet tovább romlott. Megállapították, hogy tovább visszavonulni nem szabad, át kell menni támadásba, a pártot ütöképessé kell tenni. Erre az alap megvolt, a párt támaszkodhatott az egészséges erőkre, a katonaságra, a rendőrségre, a szakszervezetek egy részére. Ugyanakkor a párt ismét visszavonult. Aktivizálódtak az ellenséges erők, éleződött az osztályharc. Az ellenforradalmi központ siettetni a folyamatokat: párttá akar alakulni a "Szolidaritás" bázisán; meg akarja nyerni a Parasztpártot; alakulóban van egy kereszténydemokrata jellegű párt; burzsoá választási rendszer kialakításán

dolgozik; éket kíván verni a párt, valamint az értelmiség és az ifjúság közé; együttműködik az egyházzal; fokozatosan magához ragadja a hírközlő eszközöket, sőt a hadseregben is aktivizálódik, s az egyház segítségével arra is hatást gyakorol.

Az SZKP annak idején helyeselte azt a szándékot, hogy a válságra politikai megoldást keressenek. Ma azonban az osztályellenesség nem tanúsít tartózkodó magatartást. A LEMP tevékenységét a párt gyengeségeként értékelik és fokozzák a nyomást. Ma gyakorlatilag kettős hatalom van Lengyelországban.

A pártnak a dolgokat a nevének kell neveznie, mert a szocializmus nagy veszélyben van Lengyelországban. Rá kell mutatni, hogy a jelenlegi helyzetet nemcsak a múlt hibái okozták, hanem az öt hónap sztrájkmozgalmai is. Szilárdan le kell szögezni, hogy egyetlen lépést sem teszünk visszafelé, támogatjuk a szocialista demokrácia továbbfejlesztését, a szakszervezetek jogait, de határozottan visszaverjük a szocializmus-ellenes erőket.

A Szovjetunió és a szocialista országok támogatják a lengyel kommunistákat gazdasági téren is. Mintegy 2 milliárd dollár segítséget nyújtottunk hitelekkel, áruszállításokkal, a közös olajeladással. A segítségnyújtás módozatait a jövőben is keressük, ám magának Lengyelországnak is erőfeszítéseket kell tennie.

Ma még halaszthatatlanabb a közös határozatok végrehajtása, mint egy hónappal ezelőtt volt. A pártot meg kell erősíteni, a párttagságot mozgósítani, a demokratikus centralizmus elvét és a pártélet lenini normáit be kell tartani. Eljött az ideje a "Szolidaritás" rendreutasításának, amely már politikai célokat is követ. Vissza kell szerezni a tömegtájékoztató eszközöket. Brezsnyev elvtárs hangsúlyozta, hogy a haladó erők még a mérsékelt egyházi elemekre is képesek hatást gyakorolni.

Bresznyev elvtárs kiemelte, hogy jelentős aknamunkát folytatnak az imperialista erők is. A helyzet Lengyelországban rendkívüli. Ez pedig természetszerűleg rendkívüli eszközök latbavetését is igényli. Igen fontosnak tartotta, hogy pontos terv legyen arra, hogy szükség esetén a hadsereg hogyan veszi kézbe a főbb stratégiai pontokat, hogy szervezi meg az ellenőrzés rendszerét, hogyan biztosítja a vasuti szállítások és a közlekedés biztonságát. Ez nemcsak gazdasági, hanem a Varsói Szerződés szempontjából fontos biztonsági kérdés is.

G. Husák elvtárs az 1968-as csehszlovákiai eseményeket megelőző időszakot elemezve Kádár János elvtárshoz hasonló értelemben közvetett formában foglalkozott a lengyelországi válság politikai rendezésének módozataival. Minden időszere kérdésre részletesen kitérve, a csehszlovákiai tapasztalatok alapján, igen emberi módon, elvtársi szellemben foglalkozott a helyzet elemzésével és a tennivalókkal. Rámutatott arra is, hogy Csehszlovákiában 1968 tavaszán-nyáron elején belső erőből is rendezni lehetett volna a válságot, a párt azonban késlekedett, nem volt határozott programja, elvesztette kezdeményező szerepét, s augusztusban már csak külső segítség igénybevételével lehetett a szocializmust megmenteni Csehszlovákiában.

N. Ceausescu elvtárs beszédében hangsúlyozottan szólt a gazdasági nehézségek következményeiről, kiemelte, hogy a szocialista országok a KGST keretében nem tudták gazdasági, ezen belül különösen energia- és nyersanyagellátási problémáikat kielégítően megoldani. Ennek kapcsán hangsúlyozta a szocialista gazdasági integráció továbbfejlesztését, kiemelte, a lengyel események arra figyelmeztetnek bennünket is, hogy különösen gazdasági és szociális téren tegyük szorosabbá együttműködésünket. Javasolta, hogy e témában a közeljövőben, hasonló szinten tartsunk újabb értekezletet.

Ceausescu elvtárs is hangsúlyozta, hogy a problémákat Lengyelországnak magának, politikai eszközökkel kell megoldania. Ennek kapcsán többször visszatért a munkásosztály jelentőségének taglalására, kiemelte, hogy bármily szilárd is a hadsereg és a rendőrség, csakis a munkásosztály, a nép támogatásával lehet úrrá a helyzeten. Határozottan fel kell azonban lépni a néphatalmat veszélyeztető csoportokkal szemben. Befejezésül hangsúlyozta, hogy egy esetleges külső "intervenció" igen komoly veszélyeket rejt magában.

T. Zsivkov elvtárs helyzetértékelése egészében egybeesett a többi felszólalóéval. A kiút keresésében azonban a politikai és az adminisztratív eszközök együttes alkalmazását hangsúlyozta, nagyobb hangsúlyt helyezve az utóbbiakra. Ezt azzal támasztotta alá, hogy fennáll Lengyelország szocialista társadalmi rendje megváltoztatásának reális veszélye, a politikai eszközök már csaknem kimerültek, ezzel szemben az ellenforradalmi erők egyre nagyobb tért hódítanak. Véleménye szerint a jelenlegi viszonylagos nyugalom magyarázata abban keresendő, hogy az ellenség még korainak tartja az igazi erőpróbát. Hangsúlyozta, hogy a nyílt osztálykonfrontáció további halogatása rendkívül veszélyes és ezért határozottan lépni kell.

E. Honecker elvtárs hangsúlyozta, hogy a LEMP vezetésének már az első "kapitulációja" súlyos hiba volt, s a párt azóta is állandó visszavonulásban van. Ez a magatartás még a szocializmushoz is embereket is kiábrándítja. Érthetetlen számára, hogy a lengyel elvtársak semmit sem tettek azoknak az intézkedéseknek bevezetése érdekében, amelyekben egy hónappal ezelőtt Brezsnyev elvtárssal megállapodtak. Utalt a csehszlovákiai események tanulságaira és az NDK tapasztalataira is. Határozottan hangsúlyozta, hogy a politikai intézkedések mellett ma már feltétlenül szükséges az adminisztratív eszközök bevetése is. Szólt az NDK sajátos helyzetéről, arról, hogy választóvonalat képez a két társadalmi rend között, s hogy a tőkés államok a lengyelországi eseményeket az NDK-ba is szeretnék becsempészni. A Német Szocialista Egységpárt azonban világossá tette, hogy osztályállásponton van, ez nyilvánult meg a turistaforgalom korlátozásában is.

Hangsúlyozta, hogy a LEMP-nek van elég ereje, hogy rendet teremtsen az országban, s az ellenforradalmárok tevékenysége nyilvánvalóvá teszi, hogy a népi hatalom védelme érdekében a munkás-paraszt hatalom eszközeit kell alkalmazni.

Értékelésünk szerint az értekezlet feladatát ellátta: szolgálta a testvérpártok véleményének egyeztetését, támogatta a szocializmus lengyelországi és határon túli híveit, s egyidejűleg határozottan figyelmezteti a belső és külső reakció erőit.

A jelentést összeállította:
Gyenes András
Kótai Géza

Jóváhagyta:
Kádár János

MOL-M-KS 288. f. 5/815. ő. e. 17-28. o. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP Központi Szervei - Politikai Bizottság - 815. őrzési egység)

Kádár János levele Stanislaw Kania első titkárnak

MSZMP SZIGORÚAN BIZALMAS!
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA Készült: 210 soksz. pld-ban
KÜLÜGYI OSZTÁLY Inf/434.

Budapest, 1981. szeptember 17.

LENGYEL EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT
Központi Bizottságának,
Stanislaw Kania első titkár elvtárs
kezeihez
V A R S Ó

Tisztelt elvtársak!

A magyar kommunisták, dolgozó népünk nagy figyelemmel követi a Lengyel Népköztársaságban több mint egy éve zajló rendkívüli eseményeket. Fokozott várakozással követte hazánk közvéleménye a LEMP IX., rendkívüli kongresszusának munkáját és fogadta határozatait a szocialista kibontakozásról, az antiszocialista erők elleni következetes harc szükségességéről, Lengyelországnak szövetségi rendszerünk iránti elkötelezettségéről és felelőségéről.

A jogos várakozással és reményekkel szemben a pártkongresszus óta eltelt időszak eseményei azt bizonyítják, hogy nem a szocializmus hívei, hanem az ellenségei lendültek támadásba, és nyílt konfrontációra, a hatalom megragadására törekednek. Ezt a tényt megállapították és elismerték Önök, a lengyel párt és állam felelős vezetői és az ország, a nép sorsáért aggódó más tényezők is.

A magyar és a lengyel népet, pártjainkat összekötő hagyományos barátság, közös szocialista céljaink, de országaink békéjének és biztonságának megőrzéséért vállalt közös felelőségünk is arra indít bennünket, hogy a jelenlegi rendkívüli kiélezett helyzetben ismételtelen kifejezzük Önöknek aggodalmainkat. Erre készít bennünket az is, hogy számunkra is mind nehezebbé válik népünk őszinte aggodalmát, de esetenként már a türelmetlenségét is kifejező kérdések megválaszolása, amelyeknek visszatérően az a lényege, hogy merre tart Lengyelország, meddig folytatódik a szocialista rendszer felszámolására irányuló törekvések és akciók veszélyes eszkalációja, mit tesznek a lengyel kommunisták, a szocializmus lengyel hívei, mikor lépnek a határozott cselekvés útjára a lengyel dolgozó nép valódi érdekeinek, népeink közös érdekeinek védelmében.

Különösen megdöbbenett mindnyájunkat a "Szolidaritás" szakszervezet kongresszusának légköre, a kommunista- és szovjetellenes megnyilatkozások sorozata, a hangadók féktelen demagógiája, amivel megtévesztik, becsapják a felismert hibák kijavítását, de nem a szocializmus felszámolását akaró munkástömegeket. Lényegében hasonló értékelésre jutott az Önök Politikai Bizottsága és a "Szolidaritás" kongresszusának jellegét minősítő szeptember 15-én kelt nyilatkozata is. Nyilvánvaló, hogy határozott lépéseket kell tenni annak a támadásnak a visszaverésére, amely semmibe veszi és veszélyezteti a lengyel nép vérrrel és verejtékkel elért eredményeit, Lengyelország nehéz helyzetében a társadalmi megbékélés, a konstruktív programok helyett a rombolás és az anarchia zászlaját emeli magasra, a szabadság és a demokrácia nevével rútol visszaélve a szocializmus alapelveit tagadja meg, a józan ész, a felelősségtudat helyett szakadatlanul felkorbácsol féktelen indulatokat szít fel.

Tisztelt Lengyel Elvtársak!

A "Szolidaritás" kongresszusának a szocialista országok dolgozóihoz intézett provokatív "üzenete" nem más, mint ugyanennek a realitásokkal nem számoló, felelőtlen demagógiának nemzetközi síkra vitele - egyben nyilvánvalóan a nemzetközi reakció által sugallmazott lépés a szocialista országok népeinek szembeállítására.

A magyar nép nagyra becsüli keserves tapasztalatok árán és fáradtságos munkával megszerzett szocialista vívmányait. A "Szolidaritás" hangadói hiú reményeket táplálnak. A durva provokációt, a belügyeinkbe való nyílt beavatkozási kísérletet a magyar dolgozók a leghatározottabban visszautasítják.

Pártunk, népünk számára nagyobb gondot jelent, hogy az ellenforradalmi erők tevékenysége Lengyelországban ma már nemcsak a lengyel munkásosztály, a lengyel nép létfontosságú nemzeti érdekei ellen irányul, hanem baráti kapcsolataink, sokoldalú együttműködésünk, szövetségi rendszerünk gyengítésével is próbálkozik, s további térnyerésük már a szocialista országok közösségének biztonságát is érintené. Elemi érdekünk, minden európai nép érdeke, hogy Lengyelország ne a nemzetközi feszültség növekedésének egyik forrása, hanem a jövőben is stabilizáló tényező legyen Európában.

Eltársak!

Az MSZMP KB a válság kirobbanása óta több alkalommal - a LEMP IX., rendkívüli kongresszusán is - kifejezte véleményét a lengyelországi események alakulásáról. Eddigi álláspontunk fenntartását hangsúlyozva úgy véljük: még sürgetőbb feladat a lengyel kommunisták, az igazi lengyel hazafiak, a szocialista kibontakozásért cselekedni kész erők összefogásával, mozgósításával és aktív fellépésével eltörleszolni az ellenforradalom útját. Csak a tettek és a következetes fellépés teremtheti meg a kongresszuson kijelölt feladatok végrehajtásának feltételeit.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy Lengyelországban ma is a szocializmus hívei vannak többségben, harcukban számíthatnak a lengyel munkásosztály, a parasztság és az értelmiség hu fiaira, a társadalom realista gondolkodású erőire. A szocializmus vívmányainak a megvédése ma a lengyel nép legalapvetőbb nemzeti érdeke, ami egyszersmind a békéért és a társadalmi haladásért küzdő erők nemzetközi érdeke is.

Kifejezzük azt a meggyőződésünket, hogy ha a LEMP vezetése nemzeti és internacionalista felelősségének tudatában határozott irányt mutat, a LEMP PB szeptember 15-i nyilatkozatának szellemében késedelem nélkül cselekvésre mozgósít, akkor a lengyel kommunisták és hazafiak összefogása, aktív fellépése még képes visszaverni a szocialistaellenes erők nyílt támadását, megvédeni a szocializmus évtizedes munkával elért vívmányait, és Lengyelország a jelenlegi súlyos válság pozitív megoldásával elindulhat a szocialista kibontakozás, vagyis egy valódi társadalmi és nemzeti felemelkedés útján.

A szocializmus lengyelországi hívei a néphatalom megvédéséért vívott küzdelmükben - a szocializmus, a haladás nemzetközi erőinek a sorában - szilárdan támaszkodhatnak a magyar kommunisták, a magyar nép testvéri, internacionalista támogatására.

az MSZMP
Központi Bizottsága
megbízásából
Kádár János s.k.
első titkár

MOL-M-KS-288. f. 11/4400. ő. e. 120-123. o. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP Központi Szervei - Információs anyagok vezetőtestületi tagok részére - 4400. őrzési egység)

Tájékoztató jelentés a Politikai Bizottságnak 1.

MSZMP
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
KÜLÜGYI OSZTÁLY

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Készült: 2 pld-ban
Inf./438

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS a Politikai Bizottságnak

Szeptember 18-án délelőtt kérésre fogadott Stanislaw Kania, a LEMP KB első titkára. Otthoni utasítás alapján, Pataki István elvtársnak, az MSZMP KB Külügyi Osztálya munkatársának jelenlétében átadtam Kádár János elvtársnak a KB megbízásából a LEMP KB-hoz címzett levelét.

Szövegi kiegészítésként utaltam az átadott dokumentum megszületésének körülményeire; azokra a tényezőkre a lengyelországi események alakulásában, amelyek ennek megírását időszerűvé tették. Hangsúlyozottan utaltam közvéleményünk átalakuló hangulatára, valamint arra, hogy álláspontunk változatlan, de a helyzet ismét jelentősen változott. Támogatjuk továbbra is a LEMP-nek a szocialista kibontakozásra irányuló erőfeszítését, kedvezően fogadjuk a LEMP PB állásfoglalásait, de úgy ítéljük meg, hogy ma a legfontosabb feladat a szavaknak tettekre, következetes cselekvésre váltása.

Kania elvtárs - a levél elolvasása után - válaszában kifejtette, a levelezés normális forma pártjaink kapcsolatában. Természetesnek veszi, hogy a Kádár János elvtárs által aláírt levél nagy aggodalmat tükröz, ennek meg van minden alapja a "Szolidaritás" gdanski kongresszusa után. Az ott elhangzott felszólalások, felhívások és határozatok nem voltak véletlenek a "Szolidaritás" fejlődési folyamatában. A szélsőséges elemek meghatározó befolyáshoz jutottak a szervezetben és annak politikájában, programjában. A LEMP vezetése előtt is világos, hogy a "Szolidaritás" ezen részével nem lehet tárgyalás útján egyetértésre jutni. Vagy alapvető változásnak kell bekövetkeznie magatartásukban - azaz szakszervezeti funkcióit töltsenek be -, vagy meg kell bénítani tevékenységüket.

A párt vezetésének nincsenek illúziói, de figyelembe kell venniük, hogy nemcsak az ellenforradalmi erőkkel van dolguk, hanem a lengyel munkásosztály több milliós tömegével, mert ebben a közegben tevékenykedik a "Szolidaritás". Közöttük van több százezer párttag is. A "Szolidaritás" nem az ellenforradalmi törekvésekből, hanem nagyfokú országos társadalmi elégedetlenségből nőtt ki. Itt utalt Kádár elvtárs azon korábbi megfogalmazására, hogy "mi magunknak több kárt tudunk okozni, mint az ellenség".

A LEMP vezetése elemezte a helyzetet, s álláspontja: az alapokat illetően nem vonulnak vissza. A jelenlegi helyzet lényege: ki kit győz le? A párt előtt álló nagy kérdés: hogyan, milyen módszerekkel lehet megoldást találni? Ezzel foglalkozott a PB szeptember 15-i ülése és az ezt követő kétnapos vajdasági első titkári értekezlet. A párt egészében erősödik a tudatosság, hogy ennek a folyamatnak véget kell vetni, az ellenforradalmi törekvéseknek útját kell állni. Ezt rendkívül pozitívnak értékelik, mert ez a párttagság politikai és ideológiai érettségét tükrözi.

Különböző intézkedéseket készítenek elő, s ezek között nem zárják ki a legélesebb eszközök alkalmazását sem. Elmondása szerint előrehaladott szakaszban van a rendkívüli állapot bevezetésének előkészítése. A napokban ülésezett - vezetésével - a Honvédelmi Bizottság, ahol napirenden szerepelt ez a téma is. A rendkívüli állapot bevezetésének feladata a "Szolidaritás" erejének megtörése, vezető kádereinek elszigetelése. Kész a terv, hogy kiket, hány embert, hogyan kell elszigetelni. Reálisan felmérték ennek következményeit is. Nem férhet kétség ahhoz, hogy ezt a akciót ma még széles körű országos sztrájk kísérmé és bizonyos, hogy a tömegeket kivinnék az utcára. Ez esetben azonban már nem az ellenséges elemek ellen kellene az erőszakot alkalmazni, hanem a tömegek ellen. A magyarok - mondotta - ezt már átélték egyszer. A lengyel közelmúlt történelmében is volt már Poznan, Gdansk, Radom, amikor nem az ellenséggel, hanem az utcán lévő tömegekkel konfrontálódtak. Ezek az események annak idején helyi jellegűek voltak. Most viszont ez országos méreteket öltene.

Felmérték saját erőiket. Egy ilyen akcióhoz saját erejük elégtelen és szükségessé válna a szövetséges erők támogatása. Ez következményeiben több évtizedre visszavetné a szocializmus erejét. Úgy értékelik - és erre megbízható adataik is vannak -, az imperialista erők egy része a szocialista országok közvetlen beavatkozására épít. Így akarják megkötöni a szocialista országok kezét, elérni a jaltai megállapodások megváltoztatását, s szabad kezet kapni Kubában, Angolában és a világ más térségeiben. Senki se higgye azt, hogy a lengyel vezetésnek nincs bátorsága, de lépni körültekintően kell, nagy felelősségtudattal.

A helyzet megoldására számos lehetőség kínálkozik. Minél felkészültebbek ezekre az eshetőségekre, beleértve az adminisztratív eszközök alkalmazását is, annál kevésbé lesz szükség a valóságban azok alkalmazására.

Ma a legfontosabb feladat a tömegek megnyerése, felvilágosítása, rádöbbenése arra, hogy az ellenség manipulálja őket. A pártvezetés politikájának lényege: offenzív politikai harcot kell folytatni, amelyet kiegészítenek repressziós, adminisztratív eszközök alkalmazásával is. Ez a vezetés által elfogadott és jelenleg követett irányvonal. Azért választották ezt az irányvonalat, mert nemcsak az ellenség, de saját erőiket is felmérték. Változott a társadalom hangulata az elmúlt időszakban, erősödött a "Szolidaritás" elleni bírálat, s ebben a párt "óvatos" politikájának az igazolását látják. Új folyamat kezdődött. Növekszik a "Szolidaritásból" kilépők száma. Erről A. Siwak elvtárs, a LEMP PB tagja, az Építőipari Dolgozók Ágazati Szakszervezetének alelnöke sajtótájékoztatója révén a Pravda is közölt adatokat. Maga itt él közöttünk - mondotta -, ítélje meg a párt helyzetét. Néhány hónappal ezelőtt rendkívül sok veszély fenyegette a pártot, annak egységét. Aki objektívan ítél, világosan látnia kell, hogy pozitívan alakult a párt helyzete. A IX., rendkívüli kongresszus után a párt erőre kapott, megváltozott az arculata, s hiába féltek sokan, az új KB bizonyította erejét a legutóbbi plénumokon. Igaz, megnehezíti az erőgyűjtést, hogy a párttagok jelentős része a "Szolidaritásban" van, de az tény, hogy összességében pozitív folyamat zajlik a pártban.

Ami a tömegtájékoztatót illeti - folytatta -, rendkívül kedvezőtlen tendenciák érvényesültek, de vajon lehet-e tagadni, hogy ezt az irányzatot meg tudtuk állítani. A vezetés úgy ítéli meg, hogy pozitív változás kezdődött ezen a területen is.

A hadsereggel szemben is lehetnek jogos fenntartások, még vannak veszélyes tendenciák, de ezek ellenére az állomány szilárd, a vezetéshez nem érkezett olyan jelzés, ami a helyzet rosszabbodására utalna. Az államvédelem, a rendőrség szilárd, bár korábban reális volt a veszély, hogy a "Szolidaritás" teret nyer a rendőrség körében. A radikalizálódás útját sikerült itt is elválni, s ma már nem fenyeget a liberalizálódás veszélye.

Vitathatatlan, hogy a "Szolidaritás" nyílt ellenforradalmi magatartást tanúsít, de azt is látni kell, hogy a kongresszus a maga módján hozzájárult a helyzet "megéréséhez", a tisztánlátáshoz, és ezt a lehetőséget is ki fogja használni a pártvezetés.

Gondolmatmenetében Kania elvtárs még egyszer megismételte, hogy politikai harcot kell folytatni, adminisztratív eszközökkel vegyítve, s nagyon vigyázni kell arra, hogy ne kerüljön sor utcai zavargásokra. Ha arra sor kerülne, ők maguk egyedül nem tudnának úrrá lenni a helyzeten. Ebből következik, hogy az egész pártnak össze kell szednie régi önmagát. Döntés született arról, hogy a párttagok lépjenek ki a "Szolidaritásból". Korábban ilyen határozatot irreális lett volna hozni. Véleménye szerint ez is azt bizonyítja, hogy ma a párt képes a harcra. Felkészítik az aktívát és fegyveres kiképzésben is részesítik őket. /Hozzátette, hogy fegyvert csak gyakorlat idejére kapnak, és azt haza nem vihetik./ Ezen intézkedéseknek nemcsak védelmi jellege van, de hatással lesz a párttagság politikai magatartására is. Erősödni fog a propaganda leleplező jellege. További személyi változások lesznek a sajtó területén. Minden állami intézményben megkövetelik a törvényesség betartását. Sor kerül repressziós intézkedésekre is. Néhány tucat személyt bíróság elé állítanak. Mindezek alapján néhány napon belül meg kell változnia a helyzetnek.

Kulcskérdés ma a munkásönkormányzat témája. A KB III. plénuma ezzel kapcsolatos határozatát - mint ismeretes - a "Szolidaritás" elvetette. Ennek ellenére következetesen keresztülviszik, hogy a Szejm, a jövő heti ülésén, a III. plénumon elfogadott határozatot erősítse meg. Ennek megvan a realitása, mert a Szejm-képviselők magatartására a párt oldaláról előnyösen hatott a "Szolidaritás" támadása.

Annak illusziójára, hogy a vezetés már nem hátrál tovább, utalt a varsói utcai tüntetés megfékezésére, a LOT és a Huta Katowice igazgatója elleni támadás visszaverésére, a Szolidaritás címu hetilap legutóbbi számának betiltására, a politikai foglyok szabadon engedését követelő ún. "csillag-menetek" megakadályozására, arra, hogy a korábban szervezett sajtósztrájk "félsiker" volt a "Szolidaritás" számára. Ugyanakkor jelezte, hogy továbbra is fenyeget még a rádió és a TV-nél a sztrájk, de erre felkészültek és tovább nem hátrálnak.

Jogos nyugtalanságra adhat okot a varsói vajdasági bíróság Moczulski szabadlábra helyezésével kapcsolatos döntése, de azt is látni kell, hogy még ugyanazon a napon a Legfelsőbb Bíróság érvénytelenítette a döntést, s így egy percre sem kerültek szabadlábra.

Mindez azt bizonyítja, hogy ahol szükséges, a vezetés határozott, kész a cselekvésre, de minden erejével azon van, hogy a tömegek ne menjenek ki az utcára. Ez nem a visszavonulás, hanem a felelősségérzet politikája.

Változatlanul súlyos gondot jelent a népgazdaság és a piaci ellátás helyzete, ami önmagában nagy veszély forrása lehet. A múlt évi rossz burgonyatermés kihatott a sertésállományra, ez egyik oka a mai húsellátás elégtelenségének. Ma a parasztnak nem érdeke, hogy zlotyért adja el az élőállat állományát. A helyzet megkövetelte, hogy időlegesen felfüggeszék a hús- és a vaj-jegyrendszer alkalmazását falun. Kiemelte, hogy hosszú évek óta először sikerült jelentős áremelést végrehajtani az alapvető fogyasztási cikkeknek - kenyér és lisztfeleségeknek. Továbbra is óriási probléma, hogy a forgalomban lévő pénz jelentős részének nincs árfedezete. Ezt figyelembevéve a közeljövőben jelentős áremelést terveznek a cigaretta, alkohol, benzín vonatkozásában.

A lengyel katolikus egyház tevékenységéről Kania elvtárs elmondta: tegnap délután Jaruzelski és Barcikowski elvtársakkal együtt találkozott Glomp hercegprímással, Macharski krakkói bíborossal és Dabrowskival, a Püspöki Kar titkárával. A párt részéről számos kérdést vetettek fel, köztük az egyház által követendő magatartásra vonatkozó határozott igényeket is. Bírálták az utóbbi hónapok gyakorlatát: a templomon kívüli "nyílt" misék tartását, a vallásoktatás bevezetésének követelését az iskolán belül. A hercegprímás felajánlotta, hogy kész közvetíteni a vezetés és a "Szolidaritás" között, de ezt Kania elvtárs elutasította. A tárgyalás eredményeképpen az egyház vezetése egyetértett azzal, hogy meg kell akadályozni a KOR-nak [Munkásvédő Bizottság - T. J.] a "Szolidaritásra" gyakorolt befolyását. Nincsenek illúziók, de úgy véli, sikerült elfogadtatni velük néhány lényeges álláspontjukat.

A IX. kongresszus által meghatározott politikát folytatják - összegezte -, de szükség esetén felhasználnak más eszközöket is, ugyanakkor vigyáznak arra, ne tegyenek olyan lépéseket, amelyek óhatatlanul a szövetségesek beavatkozását idéznék elő. Természetesen ezt a lehetőséget sem zárhatják ki. Breznyev elvtárral történt legutóbbi beszélgetése során már elmondta: "1945 után 16 ezer áldozatot követelt az ellenforradalom elleni harc. Alapvető különbség van azonban a mai és az akkori időszak között. Az ellenforradalom erői akkor az erdőbe menekültek, most az üzemekbe, és a munkásosztály az erdő számukra". Ma előbb politikailag kell elszigetelni az ellenséget, hogy utána fizikailag is meg tudják semmisíteni.

Végezetül Kania elvtárs kérte szívélyes üdvözlétének továbbítását Kádár János elvtárs részére.

A találkozó végén, megköszönve Kania elvtárs tájékoztatását, ígéretet tettem arra, hogy azt maradéktalanul továbbítom pártunk vezetésének. A találkozó kb. 75 percig tartott.

Garamvölgyi József sk.
nagykövet

MOL-M-KS-288. f. 5/815. ó. é. 17-28. o. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP Központi Szervei - Politikai Bizottság - 815. őrzési egység)

Tájékoztató jelentés a Politikai Bizottságnak 2.

MSZMP
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
KÜLÜGYI OSZTÁLY

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Láttam, kiküldhető!
Kádár XII. 30.

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS
a Politikai Bizottságnak

Wojciech Jaruzelski elvtárs, a LEMP KB első titkárának, a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa vezetőjének meghívására - az MSZMP PB döntése alapján - december 27-29. között Varsóban tartózkodott az MSZMP küldöttsége. A delegációt Aczél György, az MSZMP PB tagja vezette; tagjai voltak Fock Jenő és Berecz János, az MSZMP KB tagjai. A megbeszéléseken részt vett Pataki István, a Külügyi Osztály munkatársa, valamint Garamvölgyi József varsói nagykövetünk. A lengyel elvtársak kérésére a magyar tárgyaló csoport azzal a céllal utazott Varsóba, hogy pártunknak az ellenforradalmi erőkkal vívott harca, a szocialista konszolidáció és a szocializmus építése terén szerzett tapasztalatairól tájékoztatást adjon. A véleménycsera egyúttal lehetőséget teremtett a szükségállapot bevezetése utáni lengyelországi politikai helyzet felmérésére.

Küldöttségünk plenáris ülésen találkozott a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa, a LEMP PB és a kormány képviselőiből álló 10 fős operatív bizottság tagjaival. A megbeszéléseket W. Jaruzelski elvtárs vezette, aki mélyrehatóan elemezte a lengyel helyzetet, és felsorolta azokat a területeket, ahol különösen szükségük van a magyar tapasztalatokra. A küldöttség megbeszélést folytatott M. Rakowski miniszterelnök-helyettessel, Stefan Olszowskival, a LEMP PB tagjával, a KB titkárával, Marian Orzechowskival, a LEMP KB titkárával. Fock Jenő elvtárs megbeszélést folytatott Janusz Obodowski és Zbigniew Majej miniszterelnök-helyettesekkel, valamint Marian Wozniakkal, a LEMP KB titkárával. Véleménycserére került sor Berecz János elvtárs és Włodzimierz Natorf elvtárs, a LEMP KB Külügyi Osztályának vezetője között. A LEMP KB székházában Aczél György elvtárs egy 120 fős, közel három órán át tartó aktív értekezleten vett részt. A nagykövét elvtárs által rendezett vacsorán kötetlen megbeszélést folytattunk Kazimierz Barcikowski és Józef Czyrrekkal, a LEMP PB tagjaival, a KB titkárával, valamint Mieczyslaw Rakowski miniszterelnök-helyettessel. A látogatás befejezésekor W. Jaruzelski és Aczél György elvtárs egyórás megbeszélést folytatott. Ez a vajdasági első titkárok és katonai megbízottak egéssznapos tanácskozása után történt, ahol - keseruen jegyezte meg Jaruzelski elvtárs - ismét csak a katonai megbízottak voltak aktívak.

I.

Wojciech Jaruzelski elvtárs köszönetet mondott az MSZMP vezetésének, mindenekelőtt Kádár János elvtársnak azért a lehetőségért, amelyet számukra a magyar pártküldöttség varsói útja jelent. Tudatában vannak, hogy nagy a különbség a 25 évvel ezelőtti magyar és a jelenlegi lengyel helyzet között, mégis a politikai folyamatokat tekintve, sok a hasonlóság, s így rendkívül értékesek számunkra a fejlődés által azóta már igazolt magyar tapasztalatok. Ismerte a szükségállapot bevezetése nyomán kialakult helyzetet. A soron lévő feladatokat és teendőket úgy sorolta, hogy azok egyben a magyar tapasztalatokra vonatkozó kérdésekként fogalmazódtak meg.

A Lengyelország előtt álló legfontosabb feladat ma, kikerülni a mély válságból, megszilárdítani a néphatalmat és megteremteni a további szocialista fejlődés feltételeit. Meghatározó jelentősége és egyben legnehezebb terület ma a párt helyzete. A LEMP-nek, amely formálisan létezik, újja kellene születnie, de ez előtt számtalan akadály van. A párt három és fél évtized során több válságon ment keresztül, nem élvezi a társadalom bizalmát. A pártnak rendkívül bonyolult ideológiai, erkölcsi és politikai feltételek középette, mielőbb helyre kell állítani az őszinte, nyílt kapcsolatokat a tömegekkel.

Jaruzelski elvtárs érzekeltette, hogy bár a szükségállapot kedvező körülményeket teremtett és a szocializmus erői az első csatát megnyerték, de a kibontakozás perspektíváját tekintve a párt egészének és szervezeteinek jelenlegi tevékenysége nyugtalanító. A párttagság egy része, különösen ott, ahol a sztrájkokat katonai erővel számolták fel, rosszul éri magát, passzív, nem kezdeményez. Másokat a katonai rend teremtette feltételek túlzott magabiztossággal, megalapozatlan önbizalommal töltönek el, sőt a párttagság egy részénél fellelhető a bosszúállásra való törekvés is. A politikai kibontakozás egyik legfontosabb feltételének tekintik egy olyan nyilatkozatot, dokumentum megfogalmazását, amely - Kádár elvtárs eddig többször ismételt tanácsát figyelembe véve - a rövid politikai program szerepét hivatott betölteni. Jelenleg dolgoznak a politikai platformon, amelyet a közeljövőben szeretnének nyilvánosságra hozni.

Az ellenforradalmi erők a "Szolidaritás" szervezetén belül igen jól szervezettek voltak. A szükségállapot bevezetésével sikerült a "Szolidaritás" vezetését megtörni, tevékenységét felfüggeszteni és propagandatevékenységét megbénítani, sőt esetenként leleplezni is. A gyakorlatban azonban a szervezet több milliós bázisa továbbra is létezik. A "Szolidaritás" a maga nemében egyedülálló a világon és kivételes romboló erőt jelentett a gazdaságban és az állami életben. Tény, hogy ez a szervezet sok millió jószándékú munkás szemében a dinamizmus jelképévé vált. Szívós munkával kell a továbbiakban a "Szolidaritás" szélsőséges ellenforradalmi irányítóinak valódi törekvéseit leleplezni, de ez a harc igen nehéz, mert lényegében mítoszok ellen kell harcolni.

Súlyosító körülmény az, hogy a "Szolidaritás" tömegeit, a szervezet dinamizmusát a fiatalok alkotják, akik szellemi és anyagi előrelépésük előtt tornyosuló akadályok ledöntéséért csatlakoztak a szervezethez. Magatartásukat nem kevésbé jellemzi a Nyugat-barátság és a szovjetellenesség. Mindez párosul a hatalommal szemben vívott - és eddig sokszor eredményes - politikai harc mámorító érzésével. Ezért most összehasonlíthatatlanul nehezebb politikai és gazdasági feltételek középette kell vonzó célokat, megfelelő feltételeket teremteni számukra.

A "Szolidaritás" mozgalmának másik fő vonása a klerikalizmus. A lengyel katolikus egyház - eltérően a magyartól - az események során nem lepleződött le, sőt életeret nyert a "Szolidaritásban", és ezen keresztül erősítette társadalmi pozícióit. A realitás talaján állva, a lengyel vezetés most is keresi az állam és az egyház együttműködésének a lehetőségeit. Fenntartják a kapcsolatot az egyházzal és arra törekednek, hogy ezek ne csökkenjenek egy minimális szint alá.

Jaruzelski elvtárs hangsúlyozta, hogy az ideológiai munka, a propaganda és a tömegtájékoztató területén most mindenekelőtt adminisztratív eszközökkel dolgoznak. Erős a cenzúra, de úgy vélik - és itt is számítanak a magyar tapasztalatokra - idővel ezen a területen is rugalmasabb és egyúttal hatékonyabb eszközöket lehet alkalmazni.

A népgazdaság mai állapota hatalmas terhet jelent. Az elmúlt 15 hónap rombolása nélkül is súlyos helyzetben lennének, de így a gazdaság állapota tragikussá vált. Rossz az ellátás, irreálisak az árak és a bérek, zavarok vannak a termelőüzemek energia és nyersanyag ellátásában. Súlyosító tényező az Egyesült Államok által most bevezetett gazdasági blokádnak, mert az elmúlt 10 esztendőben igen erős kooperációs függés alakult ki a tőkés országok gazdaságától. A rendkívüli helyzet ellenére az év elejétől korlátozott formában bevezetik a gazdasági reformot. Lengyelországnak szüksége van a szocialista országok gazdasági támogatására, és ismét köszönetét fejezte ki a gyors magyar gazdasági segítségért. Egyúttal világos előttük, hogy a támogatásnak ez a formája csak átmeneti lehet, és a tényleges megoldást hosszabb távon egyedül a lengyel gazdaság életképessé tétele jelenthet.

Jaruzelski elvtárs tájékoztatója összegzésként hangsúlyozta: hatalmasak az előttük álló feladatok és ma Lengyelországon belül a hadseregen kívül nincs olyan szervezett erő, amely biztos támaszt jelentene. Határozott támogatást, tiszta forrást egyedül a szövetséges szocialista országok sokoldalú támogatása jelent. Következésképpen kívánnak haladni azon az úton, amelyet a szükségállapot bevezetése megkezdett; tudatában vannak annak, hogy nem lehet visszavonulni és a kivételes körülmények teremtette lehetőségeket ki kell használni.

II.

A lengyel vezetés tagjaival folytatott intenzív hivatalos és kötetlen megbeszélések tapasztalatai, benyomásaink az alábbiakban összegezhetők:

1. A Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsának tevékenysége igen jól szervezett, a fegyveres testületek és rendfenntartó erők imponáló fegyverzettséggel teljesítik történelmi küldetésüket. Fellépésük megszilárdította a hatalom intézményeit, felszámolta a nyílt, szervezett ellenállást, érezhetően helyreállította a társadalmi rendet és nyugalmat. A szükséges alapfeltételek biztosítottak a szocialista irányú konszolidációhoz.
2. A szükségállapot bevezetése által teremtett kedvező feltételeket, a kialakult stabilitást leginkább a politikai erő hiánya, illetve annak szétaprózottsága veszélyezteti.
3. A párt változatlanul megosztott, kevésbé aktív. A hadsereg fellépése által teremtett helyzetet, a "mesterséges védelem körülményeit" a pártvezetők természetesen tekintik, és ez késlelteti a politikai offenzívát kibontakoztatását. A párton belül nagy viták zajlanak a különböző irányzatok, szárnyak között - eddig meghatározó politikai platform nélkül. Úgy tunik, egyetértés van abban, hogy a párt nem térhet vissza sem az 1980 augusztusa előtti állapothoz, sem az 1981. december 13-át megelőző helyzethez, s így megfelelő összhangot kell teremteni a szocializmus építésének általános törvényszerűségei és a lengyel nemzeti sajátosságok között. A nézetkülönbségek azonban a gyakorlatban már a konkrét feladatok és közvetlen célok kitűzése során jelentkeznek. Az egyik irányzat képviselői úgy vélik, hogy a nemzeti sajátosságoknak - a katolikus egyház szerepe, a lengyel nemzeti tudat fejlettségi szintje, a mezőgazdaság helyzete, stb. - azonnal markáns szerephez kell jutniuk és lényegében teljesen át kell értékelni a szocializmus építésének eddigi 35 évét. A másik irányzat szerint, amely a párt legfelsőbb vezetésében jelenleg kevésbé érzékelhető, éppen a közvetlen ellenforradalmi veszély, a túlfutott nemzeti érzések miatt, az egyensúlyt a szocializmus építése általános törvényszerűségeinek, a marxizmus-leninizmus alapvető kategóriáinak nyomatékosabb hangsúlyozásával kívánja helyreállítani.
4. Az ellenséges erőket sikerült megbénítani, de nem felszámolni. Az ellenfél taktikája most kétféle lehet:
 - a. Illegálisba vonulva terrorselekményekkel és szabotázs akciókkal folyamatosan zavarni a konszolidációt, vagy
 - b. a rend és nyugalom helyreállítására hivatkozva a szükségállapot további fenntartásának megalapozatlanságát hangsúlyozni; követelni annak visszavonását.
5. Mindenütt óriási és általános érdeklődés mutatkozott a magyar tapasztalatok iránt. Úgy vélik, ennek során nem egyszer a már elért eredményeinket veszik alapul, s kevésbé ismerik a küzdelmekkel teli konszolidáció kezdetének lépéseit. Többször, a tapasztalatok konkrét ismerete nélkül, hivatkoznak azokra a nehéz intézkedések bejelentésekor.

x x x

Az MSZMP küldöttsége megbízatásának eleget tett. A véleménycserre hasznos volt, és meggyőződésünk szerint lengyel testvérpártunknak továbbra is átfogó és konkrét támogatásra van szüksége. Tapasztalataink szerint, véleményünk kifejtése, azok hasznosíthatóságán túl, mindenekelőtt erkölcsi biztatást és támogatást jelentenek a lengyel vezetés számára.

Javasoljuk, hogy a lengyel elvtársak igényétől függően, a közeljövőben ismét kerüljön sor hasonló megbeszélésekre Varsóban és - kérésükre - a szükséges témákban legyen konzultáció Budapesten.

A Politikai Bizottság 1982. február 16-i állásfoglalása a magyar-lengyel kapcsolatok helyzetéről és a feladatokról

MSZMP
KÖZPONTI BIZOTTSÁGASZIGORÚAN BIZALMAS!
Ikt. szám: H/143/1982

A Politikai Bizottság 1982. február 16-i állásfoglalása a magyar-lengyel kapcsolatok helyzetéről és a feladatokról

I.

1981. december 13-án a szocializmushoz hu lengyelországi erők a szükségállapot alkotmányos bevezetésével elhárították a hatalom megszerzésére irányuló ellenforradalmi kísérletet. A közvetlen ellenforradalmi veszély megszüntetésével és a szocialista kibontakozás elemi feltételeinek biztosításával minőségi fordulat történt az események menetében. A kialakult helyzet sajátossága, hogy a szocialista hatalom vívmányai megmentésének felelőssége elsődlegesen a lengyel fegyveres erőkre hárul, a párt vezető szerepét a megalakult Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsán keresztül közvetetten érvényesíti. Meghirdették a válságból való szocialista kibontakozásért cselekedni kész erők összefogását, az egyidejű elhatárolódást a szocializmus építésében 1980 augusztus előtti torzulásoktól és az 1981 decemberét megelőző anarchikus állapotoktól, valamint a szocialista közösség országaihoz, mindenekelőtt a Szovjetunióhoz fuzódó szövetségi viszony erősítését.

A Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsának intézkedései és erőfeszítései - a rendkívül súlyos belső gazdasági és politikai feltételek, valamint a széles körű nyugati, elsősorban amerikai beavatkozás ellenére - számottevő eredményeket hozott. Az ellenséges erők vezetésének megbénítása, a közrend helyreállítása, a sztrájkok megszüntetése eredményeként elsősorban a kitermelő ágazatokban emelkedett a termelés, és mérséklődött a piaci ellátás rosszabbodásának folyamata.

A szükségállapot intézkedéseinek rugalmas, de határozott végrehajtásával és lehetőség szerinti enyhítésével párhuzamosan megerősítették a hozott intézkedések alkotmányos jellegét, folytatták a párbeszédet a szövetséges pártokkal, a katolikus egyházzal, valamint a szakszervezetek képviselőivel. Szélesítették tevékenységüket a jelenlegi szakszervezeti funkciókat ellátó ún. szociális bizottságok, és létrejöttek vajdasági és városi szinten a Nemzeti Megmentés Polgári Bizottságai, amelyek egy új népfőntpolitikai alapjait képezhetik.

A párthoz való tartozás felülvizsgálatával hozzákezdtek a párt megtisztításához, hogy alkalmassá tegyék vezető szerepének betöltésére. A pártszervezetek tevékenysége aktívabbá vált, bár ez a folyamat a szükségesnél lassúbb és ellentmondásosabb.

Hozzáálltak a gazdasági reform bevezetéséhez, és ennek részeként nagy arányú áremeléseket határoztak el és vezettek be. Az intézkedések komolyabb ellenállást nem váltottak ki, bár újabb belső feszültségeket okoztak.

A kezdeti eredmények mellett azonban több tényező lassítja, akadályozza, ellentmondásossá teszi a szocialista kibontakozást. Ezek a következők:

- a párt lassú konszolidációja, egységének és programjának hiánya;
- a "Szolidaritás" meglévő társadalmi pozíciói, valamint a katolikus egyház törekvése a társadalomban fellelhető ellenzéki törekvések együttes képviselésére;
- a változatlanul súlyos gazdasági helyzet;
- a tőkés országok összehangolt nyomása és széles körű gazdasági korlátozó intézkedései.

Mindezen tényezők következtében megállapítható, hogy a lengyelországi kibontakozás sikere jelentős mértékben függ a szocialista közösség országainak sokoldalú politikai, gazdasági és erkölcsi támogatásától is.

II.

Az elmúlt másfél esztendőben kétoldalú kapcsolataink alakításánál az internacionalista, testvéri segítségnyújtás elvét érvényesítettük minden területen.

1. Politikai kapcsolataink alakításánál arra törekedtünk, hogy fenntartsuk az együttműködést és ha lehetséges, befolyásoljuk az eseményeket. Ennek keretében:
 - o Stanislaw Kania elvtárs 1981. március 19-én látogatott Budapestre. 1980 szeptemberében és novemberében a LEMP KB két titkára járt Budapesten. Az MSZMP küldöttsége Havasi Ferenc elvtárs vezetésével vett részt a LEMP IX., rendkívüli kongresszusán. A Maróthy László elvtárs vezette küldöttség 1981. októberében tett eleget a varsói pártbizottság meghívásának;
 - o 1981-ben két-két pártmunkásküldöttség cseréjére került sor;
 - o törekedtünk a testvérmegyei kapcsolatok fenntartására. Így került sor kontaktusra Borsod és Katowice, valamint Hajdú-Bihar és Lublin között;
 - o államközi kapcsolataink a szükségleteknek és lehetőségeknek megfelelően alakultak. Elmaradt a lengyel Államtanács elnökének, a Szejm küldöttségének magyarországi látogatása és a miniszterelnökök találkozója;
 - o a társadalmi szervezetek - mindenekelőtt a szakszervezetek és ifjúsági szövetségek közötti együttműködés - főként a párt csatornáin keresztül valósult meg. A körülmények a kapcsolatok megőrzését tették lehetővé egyfelől az ágazati szakszervezetekkel, másfelől a szocialista alapon tevékenykedő ifjúsági szervezetekkel.
2. Gazdasági kapcsolataink és együttműködésünk alapvető törekvése az áruforgalom kiegyenlített fejlesztésének biztosítása volt. Tudatos szabályozással arra törekedtünk, hogy a lengyel fél - nehézségei ellenére - szüntelen erőfeszítéseket tegyen szállítási kötelezettségei maximális teljesítésére. Így a számunkra fontos lengyel anyagjellegű szállítások a kezdeti lemaradások után ütemessé váltak. Lengyelországnak a válság kezdetétől, 1981. december 13-ig az alábbi segítséget nyújtottuk:
 - o 1980 végén 13,5 millió rubel értékben soron kívüli segélyszállításokat teljesítettünk;
 - o az 1980 végén kialakult 58,5 millió rubel összegű lengyel tartozás törlesztését 1981-ben nem kértük;
 - o a menet közben felmerült lengyel kérések teljesítésére különböző konstrukciós üzleteket kötöttünk, például cigarettát [Polski - T. J.] Fiat gépkocsikért, húst szénért stb.
 - o a piaci ellátás javítására 35 millió dollár értékben szállítottunk élelmiszert és alapanyagot (sertéshús, zsír, napraforgóolaj stb.);
 - o a már megállapított kontingensek felett 25 millió rubel többletszállítást teljesítettünk.

1981. december 13. után a lengyel kormány kérésére gyors gazdasági segítséget nyújtottunk: Közvéleményünk megnyugvással fogadta a lengyelországi intézkedéseket és spontán felajánlásokkal - pénzügyi támogatás, gyermekek befogadása stb. - fejezte ki segítő szándékát. Emellett különböző társadalmi szervek (Vöröskereszt, SZOT) kezdeményezése alapján térítésmentes segélyszállításokat teljesítettünk.
3. A kulturális, az oktatási és a tudományos kapcsolataink egyezményes alapjait és kereteit biztosítottuk. 1980 júliusában aláírtuk az új kulturális és tudományos egyezményt, 1981 áprilisában pedig az 1981-1985-re szóló kulturális, oktatási és tudományos együttműködési munkatervet. Kapcsolataink tényleges szintjében a gyakorlati végrehajtás során lényeges csökkenés következett be: mérséklődött a Lengyelországba kiutazó kulturális és oktatási szakemberek, művészek száma; 1981-ben nem küldtünk állami ösztöndíjasokat Lengyelországba; beszükkült az alkotószövetségek közötti kapcsolat és politikai okokból nem tudtuk megújítani az írószövetségek közötti együttműködési munkatervet; a Kulturális, Oktatási és Tudományos Együttműködési Vegyesbizottság működése két éve szünetel. A nehézségek ellenére két kiemelkedő kulturális rendezvényre is sor került; 1981-ben a Bartók Centenárium krakkói rendezvénysorozata; a Lengyel Tájékoztató és Kulturális Központ fennállása 30. évfordulójával kapcsolatos kulturális események.

III.

A Magyar Népköztársaság és a Lengyel Népköztársaság együttműködése alakításának továbbra is fő tartalma: kétoldalú kapcsolataink szorosabbra fűzésével hozzájárulni a lengyelországi szocialista konszolidáció erősítéséhez. Ehhez kedvező lehetőséget teremtenek hagyományosan jó kapcsolataink, pártunk politikájának tekintélye és a szocializmus építésében szerzett magyar tapasztalatok iránti őszinte - bár időnként idealizált - érdeklődés.

Kapcsolataink fejlesztése érdekében:

Politikai téren:

- alkalmas időben és megfelelő feltételek esetén kerüljön sor legfelsőbb szintű találkozóra;

- a szükséges és lehetséges szinten tartsuk fenn párt- és államközi kapcsolataink rendszerességét;
- lengyel kérés esetén megfelelő összetételű tárgyalócsoport folytassa a megkezdett tapasztalat- és véleménycserét;
- párt- és állami vezetőink lengyelországi tartózkodásai során vállalkozzunk széles körű (munkáscsoportokkal, aktívával) találkozók megtartására;
- a KB Külügyi Osztálya, a Külügyminisztérium, pártunk állásfoglalásaival összhangban, egyeztetve a szocialista országokkal, aktív nemzetközi tevékenységet fejtsen ki a Lengyelország körül kialakult feszültség enyhítésére;
- aktivizáljuk a testvérmegyék kapcsolatait: ez a megszakadt kapcsolatokat újrafelvételét, tapasztalatok átadását jelentse elsősorban;
- véglegesítsük az 1982-1983. évekre szóló pártközi együttműködési munkatervet;
- államközi kapcsolatainkban is fogadjuk kedvezően a lengyel kezdeményezéseket; az elhalasztott kormányzintu találkozókat tartsuk napirenden;
- a lengyel vezetés javaslatainak és kéréseinek megfelelően a SZOT és a KISZ - az MSZMP KB Külügyi Osztályának közreműködésével - törekedjen a kapcsolatok ápolására és az együttműködés fenntartására partnerszervezeteivel.

Gazdasági téren:

- az elért eredmények és az együttműködés kialakult kereteinek megőrzése érdekében törekedni kell minden további évben az előző évi árucseré-forgalmi előirányzatok kölcsönös megisméltésére és teljesítésére;
- törekedni kell a meglévő kooperációk és szakosítási megállapodások fenntartására és lehetőség szerinti továbbfejlesztésére, egyes esetekben az új helyzethez történő hozzáigazítására;
- folytatni kell a lengyelországi szabad termelőkapacitások magyar közreműködéssel történő hasznosítására irányuló munkát, hogy új importlehetőségeket alakítsunk ki, és ezzel lehetőséget teremtsünk az árucseré bővítésére;
- a turistaforgalom lehetőségének fenntartása érdekében sürgető feladat a forint-zloty közötti nem kereskedelmi árfolyam rendezése;
- biztosítani kívánjuk a lengyel munkaerő további igénybevételét és igényeinkkel, lehetőségeinkkel összhangban álló esetleges bővítést;
- a kialakult lengyel tartozás törlesztése kérdésében: az 1981. és az 1982. évi áruforgalom teljesítése mellett kialakult lengyel tartozásokat alakítsuk át hitellé, amelynek törlesztése 1983-tól kezdődjön;
- a Jaruzelski elvtárs levelében foglalt kérésekkel összefüggésben a PB megerősíti azokat a vállalásokat, amelyeket eddig tettünk; a levélben foglalt, de ki nem elégített további kérésekkel kapcsolatban lehetőségeinkkel és a helyzet alakulásával összhangban egyedileg és a későbbiekben foglaljunk állást.

Kulturális téren:

- kezdeményezzük a Kulturális, Tudományos és Oktatási Együttműködési Bizottság tevékenységének felújítását és olyan magas színvonalú kulturális rendezvények szervezésére koncentráljunk, amelyek közvetlenül segíthetik közös politikai céljainkat, átmenetileg ne szorgalmazzuk az alkotó szövetségek közötti egyezményes kapcsolatokat, és ehelyett fokozatosan éljünk az egyéni vagy csoportos meghívások és kiutazások lehetőségével;
- oktatási kapcsolatainkban a helyzet normalizálásától függően biztosítsuk az előképzős hallgatók továbbtanulását a lengyel felsőoktatási intézményekben.

A tömegtájékoztató és a propaganda területén:

- fogadjuk kedvezően és nyújtunk támogatást a lengyel tömegtájékoztató intézményeknek, politikai könyvkiadóknak a szocialista konszolidációra és építőmunkánkra vonatkozó dokumentumainak hasznosításához;
- a párt-, állami- és társadalmi szervek 1982-ben hívjanak meg összesen 15 újságíró Magyarországra; a Magyar Televízió szorgalmazza két lengyel forgatócsoport magyarországi látogatását;
- újítsuk fel a pártjaink közötti előadócserét és tegyünk - átmenetileg - javaslatot a létszámkeret igénytől függő emelésére;
- a varsói nagykövetség gyakrabban és nagyobb példányszámban adja ki tájékoztató anyagait. Erre a célra propagandaköltségét 500.000 forinttal emeljék meg.

Egyéb területek:

A lengyelországi események alakulása, a magas infláció és a várhatóan csak lassan javuló életkörülmények szükségessé teszik a varsói külképviselet személyi állománya szervezett, folyamatos és megfelelő szintű utánpótlásának, valamint a kolónia életkörülményeinek javítását.

A Külügyminisztérium és a Pénzügyminisztérium dolgozzon ki megfelelő tervet a normális élet- és munkakörülmények biztosítására.

* * *

A Politikai Bizottság a megjelölt feladatokat mint kerettervet hagyja jóvá, amelynek végrehajtása során elsősorban a lengyel helyzet nyújtotta lehetőségeket és a LEMP kezdeményezéseit kell figyelembe venni.

Záródeák:

Az állásfoglalást kapják:

- a KB osztályvezetői,
- a Minisztertanács elnöke,
- a Minisztertanács elnökhelyettesei,
- a külügyminiszter,
- a pénzügyminiszter,
- a külkereskedelmi miniszter.

MOL-M-KS-288. f. 5/847. ó. e. 32-33. o. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP Központi Szervei - Politikai Bizottság - 847. orzási egység)

Címkék:

[Kádár János](#) ^[2]

[MSZMP](#) ^[3]

[Szolidaritás](#) ^[4]

[szakszervezet](#) ^[5]

[LEMP](#) ^[6]

[hadiállapot](#) ^[7]

[Jaruzelski](#) ^[8]

[Kania](#) ^[9]

Kiadás: 2. évfolyam (2002) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/az_mszmp_es_a_lengyelorszag_i_valsag_19801981.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/az_mszmp_es_a_lengyelorszag_i_valsag_19801981.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szolidaritás>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szakszervezet>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lemp>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadiállapot>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/jaruzelski>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kania>